

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za hrvatski standardni jezik

**GERMANIZMI U DJELU *UNTERSTADT*
ZNAČENJSKA PRILAGODBA**

DIPLOMSKI RAD

Kristina Avilov

Zagreb, 4. svibnja 2011.

Mentor

Dr. sc. Ivan Marković, doc.

Sadržaj

1. O djelu <i>Unterstadt</i>	3
2. Njemačko-hrvatski jezični kontakt kroz povijest	4
3. Germanizmi	5
4. Proces jezičnog posuđivanja na semantičkoj razini	6
5. Pregled germanizama u djelu <i>Unterstadt</i> na semantičkoj razini	8
5.1. Primarna adaptacija	8
<i>5.1.1. Nulta semantička ekstenzija</i>	8
<i>5.1.2. Suženje značenja</i>	18
5.1.2.1 Suženje broja značenja	18
5.1.2.2. Suženje polja značenja	20
5.1.2.3. Istovremeno suženje u oba aspekta	21
5.2. Sekundarna adaptacija	21
<i>5.2.1. Proširenje broja značenja</i>	21
<i>5.2.2. Proširenje polja značenja</i>	22
<i>5.2.3. Metafora</i>	22
<i>5.2.4. Pejorizacija</i>	23
<i>5.2.5. Elipsa</i>	24
6. Zaključak	25
7. Kazalo pojmova	26
8. Abecedarij	27
9. Literatura	28

1. O djelu *Unterstadt*

Ivana Šojat-Kučić rođena je 1971. u Osijeku, gdje je završila gimnaziju i dvije godine studija matematike i fizike na Pedagoškom fakultetu. Osam godina živjela je u Belgiji te tamo diplomirala francuski jezik. Objavila je roman *Šamšiel* (2002), zbirku priča *Kao pas* (2006), eseje *I past će sve maske* (2006) te zbirke poezije *Hiperbole* (2000), *Uznesenja* (2003), *Utvare* (2005) i *Sofija plaštevima mete samoću* (2009). Prevodi s francuskoga i engleskoga jezika. Između ostalih prevela je knjige Amélie Nothomb, Rolanda Barthesa, Raymonda Carvera, Gaoa Xingjiana, Pat Barker, Nuruddina Faraha, Alice Sebold, Moussa Nabatića, Luca Bessona i Paula Austeru. Živi i radi u Osijeku.

Roman u naslovu nosi njemački naziv za osječki Donji grad – *Unterstadt*. Upravo je ta riječ izabrana jer se u romanu opisuje život četiriju generacija žena obitelji Schneider, Osječanki porijeklom iz Njemačke.

Radnja romana započinje krizom posljednje žene te obitelji, restauratorice Katarine, koja se iznenada odlučuje na povratak u rodni grad, gdje se mora suočiti s majčinom nedavnom smrću, ali i pitanjem vlastitog identiteta. Njezina porodica već tradicionalno šuti o svim nesrećama i traumama te Katarina zapravo ništa ne zna o njoj, tj. ne zna ni tko je ona sama. U potrazi za vlastitom prošlošću najviše joj pomažu bakina prijateljica frau Jozefina, stare fotografije, sjećanja i gradski arhiv. Katarina u romanu polako pripovijeda povijest obitelji Schneider u vremenskom rasponu od početka 20. do početka 21. st., i to iz vizure četiriju žena: prabake Viktorije, bake Klare, majke Marije i same Katarine.

Žene obitelji Schneider moraju se nositi sa svojom ženstvenošću i sa statusom njemačke obitelji. One svoju nesreću prevladavaju šutnjom. Sve četiri žene, iako žive u različitim vremenima, doživljavaju gotovo isto: smrt djece, raspad brakova, ratove, no to im ne pomaže da se bolje razumiju. Naime ne razumiju se jer jedino što kćeri u toj obitelji uče od majki je obrazac šutnje. Želeći na neki način preživjeti sve strahote koje im se događaju, one o njima ne govore, nego ih potiskuju u neizgovoreno. Upravo je taj nedostatak i nemogućnost komunikacije ključna tema romana.

Sve u svemu, roman *Unterstadt* otkriva jedan svijet prepun detalja i nijansi, glavni i sporedni likovi su živopisni, složeni i višedimenzionalni, prepuni mana i vrlina, snažni, plastični i realistični i u njihove se sudbine čitatelj lako uživljava. Kroz likove žena u obitelji i sukob generacija autorica pokazuje svijet u kojem se često zahvaljujući bizarnim igrama sudbine i loše odabranim kartama događaju najbolje ili najgore moguće stvari. *Unterstadt* je roman o obitelji i gradu koji govori o 20. st. u višetničkom gradu, diktaturama, pogrešnom

izboru strana, o sudbini kojoj se teško othrvati. Osnovna tema je skrivanje od prošlosti i događaja te njihovo prešućivanje koje neminovno dovodi do trauma i nerazumijevanja. Također, roman obuhvaća veliko razdoblje (od kraja 19. st. do 1999.) i govori o temama koje su kod nas dugo bile proskribirane i o kojima se pisalo na metaforičan način.

Roman je nagrađen nagradama »Vladimir Nazor«, »Ksaver Šandor Gjalski«, »Fran Galović«, »Josip i Ivan Kozarac«.

2. Njemačko-hrvatski jezični kontakt kroz povijest

Jezici dolaze u kontakt kad se neka riječ ili fraza jezika davatelja preuzima u jezik primatelj, tj. u procesu jezičnog posuđivanja ili u procesu usvajanja stranoga jezika (kad govornik materinskog jezika odluči naučiti strani jezik) (usp. Filipović 1986: 17).

Hrvatsko stanovništvo u izravnom je kontaktu s njemačkim jezikom od najstarijeg doba (usp. Dragičević 2005: 85–86). Dodiri su započeli u ranom srednjem vijeku, u doba franačkih osvajačkih pohoda u 8. i 9. st. te su trajali različitim intenzitetom do početka 20. st. Najstariji dokument u kojemu se spominju doseljenici iz njemačkih zemalja (tzv. *hospites*), koji su kao varaždinski obrtnici uživali posebne povlastice, datira iz 13. st., kada govornici njemačkog jezika doseljavaju na posjede dodijeljene njemačkome plemstvu na područjima opustjelim zbog provala Tatara u doba Bele IV. Stvaranjem Vojne krajine u 16. st. naselio se u Hrvatsku velik broj vojnika s njemačkog govornog područja i počele su se osnivati mnoge njemačke škole. Službeni je jezik Vojne krajine od 1553. do 1881. bio njemački. Izravni dodiri domaćeg stanovništva još se više pojačavaju dodjeljivanjem posjeda njemačkom i austrijskom plemstvu i drugim naseljeničkim valom s njemačkog govornog područja.

Povećanjem broja njemačkog stanovništva u gradovima i na selu tijekom 18. i 19. st. dolazi do još većeg miješanja stanovništva i pojačanih kulturnih utjecaja te germanizmi postaju zastupljeni u sve većem broju leksičko-semantičkih područja i polja. Za vrijeme Marije Terezije (tzv. *die Theresianische Siedlung*) te za vladavine Josipa II. (tzv. *die Josephinische Siedlung*) na hrvatska se područja doseljava mnogo obitelji te se na velikom području današnje Hrvatske njemački uvodi kao službeni jezik vojske, sudstva i školstva. Jezik kojim je komunicirao obrazovani gornji sloj u 18. i 19. st. bio je njemački. Od 1749. do 1860. izvodile su se isključivo njemačke kazališne predstave. Prve su novine 1789. *Der kroatische Korrespondent* bile na njemačkom jeziku. Govori pri raznim službenim svečanostima držani su na njemačkome, spisatelji su pisali na njemačkome, jezik trgovine i trgovaca bio je njemački te 1849. njemački postaje službeni i jezik koji se koristi u školama.

Konačno, od 1918. njemački se jezik običavao učiti više od francuskoga ili engleskoga u srednjim školama, a na sveučilištima su katedre i lektorati za njemački jezik bili osnovani prije katedri za druge jezike. Nakon Drugoga svjetskog rata mnoge se obitelji iseljavaju u njemačka područja te se izravni dodiri s njemačkim jezikom ponovno uspostavljaju tek odlaskom naših ljudi na rad u Njemačku. No vokabular koji donose sa sobom uglavnom ostaje na razini tzv. *Gastarbeiter-Deutscha* (usp. Dragičević 2005: 88).¹

U današnje vrijeme javlja se i stav da se germanizmi zapravo priznaju kao jezik jednoga dijela njemačko-austrijske manjine (specifično u gradu Zagrebu) pod nazivom purgerski jezik ili *Agramer Deutsch*.²

3. Germanizmi

Prema *Rječniku lingvističkih pojmova* R. Simeona germanizam je (Simeon 1969: s. v.): 1) nešto što je općenito svojstveno za Njemačku, a uvedeno je u druge jezike (običaji, jezik...); 2) riječ, izraz ili konstrukcija svojstvena njemačkom jeziku, uzeta samu po sebi ili unesena u druge jezike, ili pak načinjena prema njemačkom jeziku; 3) u širem smislu – riječ, izraz ili konstrukcija iz bilo kojeg germanskog jezika ili načinjena prema njemu koja nije u skladu s jezikom u koji je ušla. Prema Stj. Babiću (1990a: 217) prvo je Simeonovo značenje široko u društvenom smislu, a treće u lingvističkom te je bitna druga definicija. Na temelju toga “sve što u hrvatskom jeziku potječe neposredno ili posredno iz njemačkoga jezika možemo smatrati germanizmom, ali svi tako određeni germanizmi nisu istovrsni. Pravim germanizmom možemo smatrati samo njemačku riječ preuzetu u hrvatski iz njemačkog jezika, npr. *bunt, ceh, cilj...*”

Kad je riječ o germanizmima, treba razlikovati posuđenice od tuđica. *Tuđica* je riječ koju poznavalac jezika davatelja prepoznaje kao stranu riječ, riječ koja u jeziku primatelju ima dobru zamjenu, a *posuđenica* je riječ koja je tako promijenila svoj glasovni sustav i tako se integrirala u jezik primatelj da je ni poznavalac jezika davatelja ne prepoznaje kao stranu riječ. Dakle, posuđenica nema dobre ili nema nikakve zamjene u jeziku primatelju (usp. Babić 1990a: 218).³ Slično, Štebih-Golub naglašava da se u hrvatskom jezikoslovlju riječ koja je,

¹ *Gastarbajteri* su stranci koji odlaze u stranu zemlju zbog posla, tj. u ovom slučaju Hrvati u Njemačkoj.

² *Agram* je staro njemačko ime za grad Zagreb.

³ *Jezik davatelj* je idiom koji vrši jezični utjecaj (u ovom slučaju njemački jezik), a *jezik primatelj* idiom je na koji se utjecaj vrši (hrvatski jezik).

što se tiče njezina oblika i sadržaja, preuzeta iz stranog jezika, označuje terminom posuđenica, a unutar posuđenica mogu se razlikovati tuđice i usvojenice. “Tuđica je posuđenica koja se ni poslije prilagodbe bar jednom svojom značajkom ne uklapa u sustav jezika primatelja. Suprotno tuđici usvojenica se u potpunosti, prošavši proces fonološke, morfološke, semantičke, sintaktičke i stilističke adaptacije, prilagodila jeziku primatelju te je većina govornika ne registrira kao riječ stranoga podrijetla. Posuđenice koje mogu biti posve prilagođene sustavu jezika primatelja, ali ne pripadaju standardnome jeziku nazivaju se barbarizmima.” (Štebih-Golub 2010: 26).

Njemačke prevedenice u hrvatskom književnom jeziku treba također smatrati germanizmima. Ako je u jeziku primatelju samo jedna riječ, nov izraz i nov sadržaj kojima je preuzeto značenje strane riječi tako da su joj tvorbene jedinice zamijenjene domaćima, tj. kad je tvorenica načinjena morfemima jezika primatelja po tvorbenom uzorku jezika davatelja, govorimo o prevedenicama (usp. Babić 1990b: 226).

Njemački utjecaj na naš jezik najznačajniji je na leksičkoj razini, u posuđenicama i prevedenicama. U današnjem standardnom hrvatskom jeziku postoji relativno malen broj germanizama, npr. *šunka, cilj, celer*, ali su oni još uvijek brojni u kolokvijalnom govoru i dijalektima na području gotovo čitave Hrvatske. Većinu germanizama susrećemo u sjevernoj, sjeverozapadnoj Hrvatskoj i u unutrašnjosti (usp. Dragičević 2005).

Konačno, valja spomenuti i esekerski njemački, jer se autorica njime koristila u djelu. O osječkom njemačkom jeziku ili, bolje rečeno, o esekerskom dijalektu općenito ima malo napisanog, ali je čak nedavno priznat i kao posebno narječje njemačkog. Njemački doseljenici koji su na osječko područje počeli stizati još u 18. st. počeli su se stapati s lokalnim, uglavnom slavenskim i mađarskim pučanstvo, pa su i njemački jezik uvelike kroatizirali. Tako je nastao esekerski, koji danas, nažalost, izumire. Još se rijetki njime obilno služe. Neke su riječi ipak duboko usađene u osječki govor, npr. *šporet, heknadla, firanga, hoklica*.

4. Proces jezičnog posuđivanja na semantičkoj razini

Za adaptaciju germanizama u hrvatskom jeziku važni su podrijetlo i status doseljenika koji su sa sobom donosili svoje dijalekte i sociolekte kao i neujednačena socijalna pripadnost i obrazovna razina domaćeg stanovništva u određenom vremenskom razdoblju. Posljedice takve jezične situacije različite su replike istog modela ovisno o tome koriste li se u govorima

slavonske, međimurske, podravske itd. gradske, odnosno seoske sredine (usp. Dragičević 2005: 89).⁴ U djelu *Unterstadt* riječ je o slavonskoj gradskoj sredini.

Pri analizi na semantičkoj razini do izražaja dolazi kako njemačke posuđenice prilikom integracije (stadij u kojem se strani element uklopio u sustav jezika primatelja, kao utvrđena i potpuno prilagođena posuđenica) u sustav jezika primatelja formiraju svoje značenje te kako se značenje posuđenica odnosi prema značenju modela u jeziku davatelju. To se vidi na temelju primarne i sekundarne adaptacije (usp. Filipović 1986: 38, 153).

Primarna adaptacija javlja se u trenutku transfera neke riječi iz jezika davatelja u jezik primatelj, a od tog trena pa dalje u toku njezine upotrebe u tom jeziku riječ prolazi kroz sekundarnu adaptaciju (usp. Filipović 1986: 65). Dakle, primarna se adaptacija događa prije sekundarne te replika zadržava jedno ili dva (izuzetno tri) značenja modela u trenutku transfera ili pri integraciji. U primarnoj adaptaciji nema uvjeta, ali ni potrebe za proširenjem značenja i posuđenica stvara svoje značenje nultom ekstenzijom (značenje modela ostaje nepromijenjeno u značenju replike) ili suženjem značenja (redukcijom broja značenja modela na jedno konkretno i potrebno značenje) te suženjem značenjskog polja. Budući da su u ovim slučajevima značenja potpuno i s velikom preciznošću određena (vezana su uz konkretan, određen predmet ili pojam), nema uvjeta za promjene ili proširenje značenja, kao u sekundarnoj adaptaciji. Tek nakon stanovite upotrebe u jeziku primatelju i kada se zadovolje osnovni uvjeti, odnosno kad se posuđenica počne ponašati kao domaća riječ i kad prestane njezina prvobitna određena precizna funkcija (zadovoljenje specifične potrebe da se ispuni prazno mjesto u vokabularu), počinje slabiti intenzitet i preciznost njezina značenja. A kada gubi na intenzitetu i preciznosti, dobiva na širenju, opsegu značenja, tj. dolazi do sekundarne adaptacije. U prvom stupnju promjene značenja posuđenica je, dakle, prvo prošla kroz proces u kojem se broj njezinih značenja sveo na jedno, a u drugom stupnju stvoreni su uvjeti da se u tom jednom značenju provede nova promjena, i to proširenje u istom području, odnosno značenjskom polju (usp. Filipović 1986: 170).

Adaptirane njemačke posuđenice u primarnoj adaptaciji imaju posve određena i precizna značenja visokog intenziteta, koja u sekundarnoj adaptaciji gube svoj intenzitet značenja i šire svoj opseg značenja uključivanjem dodatnih elemenata u značenjsko polje. Ti dodatni elementi šire značenjsko polje i upotrebu posuđenice u širem kontekstu, a to znači da je došlo do proširenja značenja tih termina-posuđenica (usp. Filipović 1986: 171).

⁴ *Model* je jezični element (riječ) kako ga upotrebljavaju govornici jezika davatelja, a posuđeni element kako ga upotrebljavaju govornici jezika primatelja naziva se *replika* (Filipović 1986: 17).

Primarna adaptacija obuhvaća promjene u semantičkoj ekstenziji u koje ulaze nulta semantička ekstenzija i suženje značenja, a sekundarna adaptacija obuhvaća proširenje broja značenja, proširenje polja značenja, metaforu, pejorizaciju i elipsu.

5. Pregled germanizama u djelu *Unterstadt* na semantičkoj razini⁵

5.1. Primarna adaptacija

U trenutku uključivanja u jezik primatelj svi modeli prenose svoje osnovno značenje ili značenja te su podvrgnuti primarnoj adaptaciji. Intenzivna uporaba kod jednog je dijela izazvala proširenje broja i/ili polja značenja (usp. Dragičević 2005: 108).

5.1.1. Nulta semantička ekstenzija

»Ovaj stupanj adaptacije podrazumijeva zadržavanje nepromijenjenog značenja modela.« (Dragičević 2005: 108). Dakle, značenje njemačke posuđenice nakon što se integrirala u sustav jezika primaoca ostaje nepromijenjeno i potpuno odgovara značenju njemačke riječi.

abšminkovati se (njem. *abschminken*, skinuti, skidati šminku)

skinuti šminku

Vidi kako se abšminkovala! (99)

ajnpren-juha (njem. *einbrennen*, zapržiti)

prežgana juha, juha koja se temelji na zapršku

na krompir-cušpajz i ajnpren-juhu, na zaprške i crvenu papriku (268)

akten-tašna (njem. *Aktentasche*, torba za spise)

aktovka, torba za spise

ostavio kaput ili mantl i akten-tašnu (258)

⁵ Napomena: Nakon objašnjenja tipa semantičke promjene u rječničkom je dijelu prvo naznačena replika, germanizam koji sam izdvojila iz djela *Unterstadt*, zatim model, njemačka riječ od koje je nastala replika te potom citat iz djela kojim donosim minimalni kontekst pojavljivanja replike (brojka uz citat označava stranicu u knjizi). Uz repliku je u zagradi naznačeno značenje u njemačkom jeziku, a potom značenje modela u djelu. Pojedini germanizmi u citatima su pod navodnicima, no to nema nikakve veze sa značenjem. Navodnicima je samo pojačano njemačko porijeklo riječi i služe samo za snažniji stilski izričaj. Pri obradi sam koristila Klaićev *Rječnik stranih riječi, Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik i Duden*.

blajh (njem. *bleich*, blijed)

blijed, bljedunjav

Tak si ganc blajh! (315)

blickrig (njem. *Blitzkrieg*, munjeviti rat)

munjeviti rat s pomoću kojega napadačka strana misli završiti vojne akcije u najkraćem roku potpunim porazom protivnika

budući da im je Travanjski rat, jugoslavenska verzija blickriga (198)

bubikopf (njem. *Bubikopf*, kratka ženska frizura sa šiškama)

dječaćka glava, vrsta ženske frizure sa kratko odsječenom kosom i sa šiškama na čelu (moda poslije prvoga svjetskog rata)

zaprepašteno zurio u Gretu s "bubikopfom", s onom idiotskom kratkom kosom (241)

cuker (njem. *Zucker*, šećer)

šećer

Sva si kao cuker (69)

cušpajz (njem. *Zuspeize*, prilog uz jelo)

prilog uz glavno jelo (jelo od povrća, varivo)

dok bi iz trapa vadila krumpire i mrkve za cušpajz. (35)

cvancih (njem. *zwanzig*, dvadeset)

dvadeset

visoka "metar i cvancih", i tata Alojz (104)

dinstati (njem. *dünsten*, pirjati)

pržiti jelo na poseban način, pirjati

na mast na kojoj je dinstala luk. (268)

eklhafno (njem. *ekelhaft*, odvratno, gnusan)

gadan, gnusan, odvratno (u zagrebačkom govoru)

Tak si mi eklhafna (31)

escajg (njem. *Esszeug*, pribor za jelo)

pribor za jelo (žlice, vilice, noževi)

dok sam na stol slagala escajg, a ona u sudoperu ispirala salatu (354)

feder (njem. *Feder*, opruga)

opruga, pokretač

jer mama je poskočila kao na federu. (179)

filc (njem. *Filz*, pustina, klobučina, sukno od grubo istkane vune ili napravljeno od vunenih dlaka, zalijepljenih, sabijenih; od njih se prave šeširi, klobuci)

pustina

no glas mi je zvučao prigušeno, jer mrak oko nas, oko one svjetiljke kao da je bio od crnog filca. (232)

firanga (njem. *Vorhang*, dijalo. *Fürhang*, zastor)

zastor, zavjesa

koja je "firange" postavljala kamo god je stigla (56)

firtl (njem. *Viertel*, gradska četvrt, okrug)

gradska četvrt, okrug

spakirati kufere i na neodređeno vrijeme napustiti firtl u kojemu je odrasla. (250)

flajš-mašina (njem. *Fleischmaschine*, stroj za mljevenje mesa)

stroj za mljevenje mesa

Klara mu je izgledala posve odsutno, pokidano, kao netko tko je upao u flajš-mašinu i preživio (268)

flaša (njem. *Flasche*, boca)

boca

kako Šokci zakapaju flaše najbolje rakije (104)

flis-papir (njem. *Fliesspapier*, bugaćica)

bugaćica, upijač; tanak, gotovo proziran, fini papir, često sinonim za cigaretni papir

Uzimao bi svoju očigledno posve praznu, kao flis-papir tanku akten-tašnu (343)

fruštuk (njem. *Frühstück*, doručak)

doručak, zajuttrak

Greta je ujutro odmah nakon "fruštuca" (39)

frtalj (njem. *vierter Teil*, četvrti dio)

četvrt, četvrtina

I sve bi bilo idealno da Greta nije narušila frtalj idile svojom ludošću. (243)

futrola (njem. *Futteral*, navlaka, korice, futrola)

kutija, navlaka, korice za čuvanje neke vrijedne stvari

otvorila ladicu i iz nje izvadila ključeve u žućkastoj futroli. (17)

ganc (njem. *ganz*, posve, sasvim)

posve, sasvim, potpuno

Tak si ganc blajh! (315)

gaulajter (njem. *Gauleiter*, pokrajinski upravitelj 1933–1945)

pokrajinski vođa, naziv visokih nacističkih rukovodilaca čelu pojedinih pokrajina

Zato se trsio ekspresno zbliziti s osječkim gaulajterom gospodinom Elgeierom. (204)

gebis (njem. *Gebiss*, zubalo)

zubi, zubalo

izgledaš kao da te netko gebisom sažvakao (129)

geler (njem. *Geller*, krhotina granate)

krhotina granate, metka

Iz usta su joj frcale mrvice kao geleri. (239)

giht (njem. *Gicht*, kostobolja)

kostobolja, bolest zglobova

Tata je zatim ponovo ustao i zastenjao zbog gihta koji mu je plazio preko koljena. (28)

grizknedla (njem. *Gries*, krupica + njem. *Knödel*, valjušak, okruglica)

valjušci od krupice (najčešće za juhu)

Zvučala je kao da se bori s golemom griz-knedlom koja joj je zapela u grlu i ne dopušta joj da diše. (12)

handgranata (njem. *Handgranate*, ručna granata)

ručna granata

oponašajući handgranate i karteče koje su im nekoć prolijetale iznad glava. (92)

harnadla (njem. *Haarnadel*, ukosnica)

ukosnica, igla za kosu

Da joj se raspadne pundča, da joj sve harnadle iz kose popadaju (63)

heklati (njem. *häkeln*, kukičati)

kukičati, u ženskom ručnom radu plesti iglom kukačom

s majkom bi trebala glancati beštek i heklati (242)

herclih (njem. *herzlich*, drago, milo)

srdačno, toplo, milo, drago

Ma cukreno je to, herclih (167)

hercšlog (njem. *Herzschlag*, srčani udar)

srčana kap, srčani udar

mislila sam da će je udariti hercšlog (87)

hofirati (njem. *hofieren*, udvarati se)

udvarati, nastojati steći simpatiju

kratko je hofirao s Viktorijom Richter, kćerkom vlasnika (26)

hoklica (njem. *Hocker*, stolica bez naslona)

stolica bez naslona, obično za kuhinju

Nekoliko je puta bezuspješno pokušala ustati s hoklice. (45)

hoztregeri (njem. *Hosenträger*, naramenice)

gumene trake preko ramena koje drže hlače, ako čovjek ne nosi remen, naramenice
dječak u bermudama s "hoznregerima" (66)

kajzer (njem. *Kaiser*, car)

car

koji su "s fronte pred kajzerom pobjegli u Grčku". (92)

klavir-štimer (njem. *Klavierstimmer*, ugađač glasovira)

ugađač glasovira

Gretino tijelo podrhtava kao struna, kao klavirska žica koju klavir-štimer zateže (247)

kragna (njem. *Kragen*, ovratnik)

ovratnik

dok mu je Klara namještala kragnu, koja se neprestano podizala (198)

krancla (njem. *Kränzchen*, vijenac, vjenčić)

vijenac

Objema se rukama pridržavala za rub porculanskog tanjurića s kranclama (208)

ligeštul (njem. *Liegestuhl*, sklopiva ležaljka)

stolica od platna i drveta koja se može udesiti za ležanje, ležaljka

Vidiš, raspadam se kao stari ligeštul! (45)

majur (njem. *Meierhof*, preko mađ. *major*, imanje, zemljište)

zemljište s gospodarskim zgradama, stan, dobro, imanje

*promatrajući svoju Viktoriju kako s knjigom u ruci sjedi pokraj prozora ili hodajući
premjerava voćnjak u majuru (26)*

mantl (lat. *mantelum* preko njem. *Mantel*, kabanica, kaput, ogrtač)

gornji kaput, ogrtač, plašt

Nakon što bi u amfortu ostavio kaput ili mantl (258)

mašna (njem. *Masche*, mašna)

tekstilna traka (obično od finijeg materijala) koja je svezana u petlju, služi kao ukras na odjeći ili u ženskoj kosi

a kosu mi je isplela u dvije pletenice sa svijetloplavim svilenim mašnama (151)

mebl-štof (njem. *Möbelstoff*, tkanina za presvlačenje namještaja)

sukno, tkanina za tapeciranje, presvlačenje namještaja

i jasno osjetila oprugu koja mi se kroz izlizani mebl-štof zabila u stražnjicu. (13)

mesingan (njem. *Messing*, mjed, mesing, slitina bakra i cinka, u različitim omjerima)

koji je od mesinga

Stisak ruke kojom sam pritiskala mesinganu kvaku tada je popustio i ona je zaškripala. (12)

nahtkastl (njem. *Nachtkästchen*, noćni ormarić)

noćni ormarić

Ležala je na prašnjavom nahtkastlu, pokraj onog što je (23)

partviš (njem. *Bartwisch*, metlica)

dugodlaka mekana četka na dugačkom držalju, upotrebljava se uglavnom za metenje soba i uklanjanje prašine

uspravan kao partviš, gustih brkova (161)

rajsnegla (njem. *Reissnägel*, čavlič /za pribadanje čega na što/)

čavlič sa širokom glavom za pričvršćivanje čega na što, pribadača

izašla iz nje s kutijicom rajsnegli u rukama (59)

ringlšpil (njem. *Ringelspiel*, vrtuljak)

vrtuljak, karusel

zabacila glavu i zavrtjela ulicu oko sebe kao ringlšpil, kao valjak (217)

sulc (njem. *Sülze*, hladetina, drhtalica)

hladetina, drhtalica

Amfort u području stubišta vonjao je na sulc, topljenu mast i kobasice. (222)

šinobus (njem. *Schienenbus*, autobus na tračnicama)

motorni vlak, autobus na tračnicama i vozačem u prvom vagonu, nema lokomotive
Sjeo sam u šinobus i otišao do Valpova. (126)

šlafrok (njem. *Schlafrock*, kućna haljina)

kućna haljina, jutarnji kućni ogrtač
u bijeloj šlinganoj spavaćici i bijelome plišanom šlafroku. (339)

šlajm (njem. *Schleim*, sluz)

sluz, ispljuvak
Jozefina se nakašljala i u plućima joj je zakrkljao šlajm (86)

šlampav (njem. *schlampig*, neuredan, nemaran, šlampav)

aljkav, neuredan, nemaran
Zar ćeš tako šlampava van? (20)

šlamperaj (njem. *Schlamperei*, neurednost, nemarnost)

aljkavost, neurednost, nemarnost, šlampavost
Moj poslovični šlamperaj, kaotičnost koja je mamu oduvijek dovodila do ludila. (219)

šminka (njem. *Schminke*, kozmetika za uljepšavanje lica)

kozmetičke potrepštine za uljepšavanje lica
i šminku od koje joj je kći nalikovala na klauna (306)

šmirgl-papir (njem. *Schmirgelpapier*, brusni papir)

brusni papir (smirak, prosti korund, smrvljen u prašinu i pomiješan s kvarcom i željezom, služi za čišćenje i glačanje kovina i drveta u stolarstvu)
govorila je glasom hrapavim kao šmirgl-papir. (37)

šnaps (njem. *Schnaps*, rakija)

rakija
što od čokanjčića šnapsa koji mu je u glavu "bacao krv". (25)

šenokle (njem. *Schnee*, snijeg + njem. *Nockel*, valjušak)

valjušci od tučenih bjelanjaka preliveeni slatkim sokom

Pa naravno, nasmiješila sam se. A šnenokle? (115)

šnicla (njem. *Schnitzel*, odrezak)

tanko odsječen i na masti pržen komadić mesa, odrezak

miris kobasice i kuhanih jaja u kruhu, pohanih šnicli i bataka (185)

šopati (njem. *schoppen*, toviti, silom hraniti)

kljukati, toviti, silom hraniti

uvijek sam je morala šopati juhom (279)

špancir (njem. *Spazier*, šetnja)

šetnja

pa sam sa sobom na taj dugi špancir povela i djevojke. (106)

špancirati (njem. *spazieren*, šetati)

šetati

Trebala si jesti više kokošje juhe i mesa, a manje čitati i špancirati (29)

šperploča (njem. *Sperrholz*, šperploča)

šperploča

Jednog ću je dana naslikati, na šperploči (10)

špic (njem. *Spitze*, vrh /cipele/)

vrh, šiljati (cipele)

samo je mogla zamišljati kako špic svoje lakirane cipele (250)

špigl (njem. *Spiegel*, ogledalo)

ogledalo, zrcalo

svijetlosmeđom kosom, koju je teškom mukom krotio ispred "špigla" u njihovoj spavaćoj sobi.

(67)

šporet (njem. *sparen*, uštedjeti + njem. *Herd*, ognjište, šparherd)

štednjak, tj. ognjište koje je ograđeno da se ne rasipa snaga vatre

Meni ti novi šporeti niš ne valjaju! (44)

šprajcer (njem. *Spreize*, podupirač, potporanj, greda)

podupirač, potporanj

Viktice, opet hodaš kao da ti je netko u stražnjicu zabio šprajcer! (25)

štaub-šećer (njem. *Staubzucker*, šećer u prahu)

fino samljeven šećer, šećer u prahu

Kiša je daždjela po groblju sitna kao štaub-šećer (156)

štrafta (njem. *Streifen*, traka, pruga, crta)

crta, pruga

nije mogla dopustiti da itko vidi onu modru, ljubičastu "štraftu" ispod rudolfove brade (157)

štrik (njem. *Strick*, uže, konop, konopac)

uže, konopac

Gledao me kao netko kome su oko vrata omotali štrik (112)

štruca (njem. *Strutzen*, kruh)

prvotno kruh umiješan poput pletenice, kasnije svaki kruh

Mama se sa štrucom kruha u rukama prvo ukočila (151)

štrudla (njem. *Strudel*, pita savijača)

pita savijača

počela me tresti, kotrljati po krevetu kao štrudlu. (113)

šulkolega (njem. *Schulkollege*, školski prijatelj)

školski drug, prijatelj

premda se iz ribolova sa šulkolegama vratio praznih ruku. (106)

tapeciran (njem. *tapezieren*, stavljati/lijepiti tapete)

tapeciran, oblagan tkaninama

koji mu je omogućio tapecirani kancelarski naslonjač. (131)

tišler (njem. *Tischler*, stolar)

stolar

Ukočen, blijed, tanak i visok kao tišlerov ekser. (374)

vajngla (njem. *Weidling*, velika posuda, velika zdjela)

velika zdjela, široka posuda (obično za pranje suđa)

zveket posuđa koje netko pere u vajngli. (11)

vekerica (njem. *Wecker*, budilica)

budilica

škiljavo se zagledala u zelenu vekericu koja je glasno otkucavala sekunde. (51)

veš (njem. *Wäsche*, rublje)

rublje

štrikovi su bili puni veša, posteljine koja je vijorila (369)

vunderkind (njem. *Wunder*, čudo + njem. *Kind*, dijete)

dijete s izvanrednim sposobnostima, čudo od djeteta

kako je taj čovjek bio pametan, vunderkind. (192)

5.1.2. Suženje značenja

Suženje značenja predstavlja specijalizaciju od općeg značenja na specifično, tehničko, a to u većini slučajeva znači da se s posudenicom prenosi samo jedno specifično značenje (usp. Filipović 1986: 164).

5.1.2.1. Suženje broja značenja

Suženje broja značenja temelji se na promjeni od više značenja na jedno značenje (usp. Filipović 1986: 65). Dakle, replika ne preuzima sva značenja modela, nego samo jedno i to obično specijalizirano, tehničko značenje koje predstavlja predmet ili pojam preuzet iz sredine jezika davatelja (usp. Filipović 1986: 169).

bešteck (njem. *Besteck*, 1. pribor za jelo, 2. kirurški pribor)

pribor za jelo

s majkom bi trebala glancati beštek (242)

falš (njem. *falsch*, 1. umjetan, 2. krivotvoren, 3. pogrešan, krivi, lažan)

lažan, kriv, pogriješan

no sve je nekako zvučalo falš. (252)

fest (njem. *fest*, 1. tvrdo, čvrsto, 2. izdržljiv, trajan, 3. nepokolebljiv, 4. jako, snažno)

čvrsto, jako

Jako ju je, fest pogodio. (15)

fin (njem. *fein*, 1. tanak, 2. sitan, 3. izvrstan, odličan, istančan, 4. elegantan, uglađen)

izvrstan, istančan

nego se udala za nekog, dakako finog Agramera. (7)

flaster (njem. *Pflaster*, 1. pločnik, 2. ljepljiv ovoj)

ljepljiv ovoj za rane

Da je mogla, svezala bi je u potkrovlju i zalijepila joj usta flasterima. (47)

fleka (njem. *Fleck*, 1. mrlja, 2. mjesto, kraj, 3. zakrpa)

mrlja

kako joj po obrazima iskaču fleke. (93)

frajla (njem. *Fräulein*, 1. gospođica, mlada dama, 2. prostitutka, gerla)

gospođica

Fine frajle ne puše! (10)

froncla (njem. *Franse*, resa)

resa, npr. na ćilimima, zastorima

kao da je kolju, režu na froncle. (246)

muštikla (njem. *Mundstück*, 1. cigaretnik, cigaršpic, 2. žvale)

od različitog materijala načinjen čibučić za pušenje cigara ili cigareta

koja je negdje pred rat počela nositi hlače i pušiti na muštiklu. (10)

šerpa (njem. *Scherbe*, 1. crijep, 2. lonac)

niska posuda, lonac za kuhanje, rajndlika

čitavo brdo napuklih lavora, zahodskih daski, otucanih šerpi (11)

štirati (njem. *stimmen*, 1. biti točan, odgovarati istini, 2. glasovati, 3. odgovarati čemu, slagati se s čim)

biti u skladu s čim

nisam zapravo shvaćala da to ne štima, da to nije u redu (291)

štirka (njem. *Stärke*, 1. snaga, jakost, 2. debljina, promjer, opseg, 3. snaga, moć, 4. štirka, krutilo za glačanje sastavljeno od krumpirova, pšeničnog ili rižina škroba s nešto stearina i boraksa)

škrob, krutilo za glačanje

Svi ukočeni, kao umočeni u štirku (24)

štof (njem. *Stoff*, 1. materijal, sukno, 2. tvar, supstancija, 3. građa, tema)

sukno, tkanina

mirisalo je na štof tek kupljen kod Miokovića, bačen na krojački pult. (373)

vandrovanje (njem. *wandern*, 1. pješaćiti u prirodi, 2. lunjati, lutati, 3. skitati se, putovati)

skitanje, putovanje

Otac Rudolf, koji se nakon četverogodišnjeg "vandrovanja" po metropolama (26)

5.1.2.2. Suženje polja značenja

Neke posuđenice pored suženja u broju značenja pokazuju i suženje u značenjskom polju, tj. tehničko je značenje posuđenice svedeno ne samo na jedno značenjsko polje već je i njezina upotreba sužena i unutar tog značenjskog polja (usp. Filipović 1986: 169). Suženje polja značenja temelji se, dakle, na promjeni od općeg značenja na specijalizirano (usp. Filipović 1986: 65).

ofinger (njem. *Aufhänger*, 1. kukica za vješanje, 2. povod, prigoda, prilika)

vješalica, naprava za vješanje odijela

s crnom lakiranom torbicom nataknutom na podlakticu kao na ofinger (188)

5.1.2.3. Istovremeno suženje u oba aspekta

šlifer (njem. *Schlüpf*, 1. navlaka, 2. gaćice)

platnena navlaka za krevetske pokrivače, osobito jorgane, poplune
pljesnuo po damastnome šliferu jorgana kojim je bio prekriven (98)

5.2. Sekundarna adaptacija

Sekundarna se adaptacija odnosi na proširenje značenja u broju i/ili polju te označava potpuno uklapanje u leksički sustav hrvatskog jezika. Taj su tip adaptacije prošle i riječi nastale elipsom, metaforom ili metonimijom, koje ponekad iskazuju nemogućnost točnog razgraničenja, tj. predstavljaju neku vrstu mješovitih kategorija (usp. Dragičević 2005: 109).

5.2.1. Proširenje broja značenja

Proširenje broja značenja označava sve širu i slobodniju upotrebu posudjenica, koje su u početku imale vrlo intenzivno i precizno značenje, no ovisno o sredini i području jezika primatelja, to značenje se širi (usp. Filipović 1986: 174).

glancanje (njem. *glänzen*, sjajiti, blještati)

laštenje, činiti sjajnim, blistavim

glancanje kariranih gostioničkih stolnjaka (31)

plac (njem. *Platz*, 1. trg, 2. mjesto /sjededeće, stajaće/, 3. lokacija)

građevinsko zemljište

I kuću je sam podigao. Kupio je plac. (192)

5.2.2. Proširenje polja značenja

Nakon što je posudjenica postala dio hrvatskog vokabulara, njezino se značenje širi unutar značenjskog polja te se u njega uključuju i dodatni elementi. Time se širi kontekst upotrebe posudjenice.

gurtna (njem. *Gurt*, pojas, remen)

oširoka, jaka traka koja služi većinom u tapetarske svrhe
u crnoj haljini na kojoj su visjele nekakve svijene gurtne (248)

huncut (njem. *Hundsfoth* preko mađ. *hunczut*, pseto, hulja, nitkov)

psina, vragolija
oprostila sam joj tisuću i jedan huncut, dijete mi je (262)

šilt-kapa (njem. *Schild*, štitnik na kapi)

kapa sa štitnikom, kačket
dječak u bermudama s "hoztregerima" i šilt-kapom na glavi. (66)

šlah (njem. *Schlauch*, mijeh, mješina, cijev)

gumena cijev za polijevanje bašće
kojega se trebam držati grčevito kao utopljenik šlahu. (233)

špajz (njem. *Speize*, jelo, hrana)

spremnica za hranu (obično pored kuhinje), smočnica, ostava
kad je nitko nije mogao vidjeti – u mraku, ispod perine, ili u špajzu (35)

Švabo (njem. *Schwabe*, stanovnik pokrajine Schwaben, po plemenu Schwaben od starijega Svebi)

preziran izraz za Nijemca, naziv za Nijemca općenito
u ranu zoru počeli upadati u kuće "Švaba" i izdajnika. (124)

5.2.3. Metafora

Metaforičko proširenje odražava se u prenesenom smislu značenja riječi (usp. Dragičević 2005: 110). Metafora se sastoji od dva dijela: od onoga o čemu se govori i od onoga s čime se uspoređuje. Dio koji nedostaje u izričaju podrazumijeva se. U tome je razlika između metafore i poredbe, jer se u poredbi izražavaju sva tri dijela, npr. poredba *on je glup kao vol* za razliku od metafore *on je vol*.

bremzati (njem. *bremsen*, kočiti, zakočiti, zasutaviti, usporiti)

kočiti, zaustavljati, usporavati (ne dati nekim mislima da dođu do izražaja)

koje je čitav život “bremzala” u glavi. (168)

cukreno (njem. *Zucker*, šećer)

slatko, milo

Ma cukreno je to (167)

filovati (njem. *füllen*, puniti)

puniti glavu nečim

nego su me mjesecima “filovali” o školi, o tome kako je to divno mjesto (233)

fras, u frasu biti (njem. *Fraisen*, silan strah, strava, grč koji nastaje od straha)

biti uplašen

Kaja je bila u frasu (...) Više nije znala gdje bi me tražila. (127)

laufer (njem. *Läufer*, trkač, glasnik)

lovac, šahovska figura

dok na šahovskoj ploči zemlje kao pijune šalju žive, prave ljude u zasjede laufera (131)

lojtre (njem. *Leiter*, ljestve)

ljestve u smislu načina na koji se roditelji uspinju kao po ljestvama

Serem se na roditelje kojima su djeca lojtre. (296)

rostfraj (njem. *rostfrei*, nehrđajući)

koji ne rđa (metafora koja pojačava opis bijesa)

rostfraj zvonkim bijesom (179)

vaservelne (njem. *Wasserwelle*, vodena ondulacija)

minival

Klara se gotovo nasmijala svojoj “uneređenoj” sestri sa zgužvanim vaser-velnama (200)

5.2.4. Pejorizacija

Pejorizacija ili pogoršanje značenja jedan je tip promjene starog značenja riječi koji se javlja tek u periodu kad djeluje sekundarna adaptacija, tj. kad je replika potpuno integrirana u sustav vokabulara jezika primaoca. Pejorizacija je uvjetovana potpuno slobodnom upotrebom posuđenice u jeziku primaocu i stanovitim sociološkim faktorima (usp. Filipović 1986: 178).

hohštapler (njem. *Hochstapler*, netko tko se izdaje za nešto više nego što je)

čovjek koji si s pomoću spretnog nastupanja i otmjenih manira pribavlja pristup u društvo u svrhu vršenja raznih prevara, varalica velikog stila koji zasljepljuje svoju okolinu

vući se po izletima po Baranji s kojekakvim hohštaplerima i bohemima sumnjive prošlosti (261)

klafranje (njem. *kläffen*, 1. lajati, 2. cičati, psovati)

blebetanje, čakulanje

ali i zbog tuče, klafranja pod satom, zviždukanja (103)

5.2.5. Elipsa

Elipsa je čest oblik semantičke promjene u kojem se značenje jednog dijela složenice prenosi na drugi ako se prvi ispusti. Promjena značenja u slučaju elipse može biti vrlo velika i značajna jer ispuštanjem jednog dijela složenice zadržani dio može promijeniti i svoju vrstu riječi (usp. Filipović 1986: 159).

Postoje dvije mogućnosti oblikovanja riječi (Dragičević 2005: 111): 1) iz osnovne riječi, npr. *Fensterstock*, hrv. *štok*, što znači 'prozorski okvir'; 2) iz odrednice, npr. *Zimmerfreund*, hrv. *cimer*, što u studentskom govoru označava 'kolegu s kojim se dijeli ista soba, stan'.

šlapa (njem. *Schlapp(schuh)*, papuča)

mekana, plitka obuća, papuča

doimao se pomalo smiješno u šlapama koje su se klatile na njegovim ružičastim stopalima (213)

štikla (njem. *Stöckel(schuh)*, cipela na visoku petu)

visoka peta (cipela)

kako je u onim cipelama na štiklu uspjela gotovo pretrčati (311)

6. Zaključak

Obradom djela *Unterstadt* autorice Ivane Šojat-Kučići pronašla sam i obradila 117 germanizama. Semantičkom analizom ustanovila sam da najveći broj germanizama pripada nultoj semantičkoj ekstenziji, a po obliku su imenice. Potom slijede suženje značenja i proširenje značenja te metafora. Najmanje je germanizma koji su elipse ili u pejorativnom obliku. Što se leksika tiče, germanizmi su odraz slavonske gradske sredine, točnije riječ je o esekerskom njemačkom dijalektu koji je u izumiranju. Također, najveći broj germanizama pripada leksiku kuhinje i kulinarstva, npr. *cuker*, *cušpajz*, *filovati*, *šnenokle*, *štrudla*. Germanizmi kao što su *fras* (*u frasu biti*) i *šlampav* označavaju emotivno stanje, tj. osobine čovjeka i njih je najmanje. Isto tako, mnogo je germanizama koji su dio leksika obrta i struke, npr. *mesingan*, *mebl-štof*, *tapeciran*.

Sve u svemu, germanizmi u djelu slika su gradske sredine i stilski upotpunjuju priču. Većina tih germanizama uvelike se koristi u svakodnevnom jeziku i osim što pripadaju esekerskom dijalektu možemo ih naći i u drugim hrvatskim dijalektima, no u nešto drugačijem obliku. To je dokaz koliko su germanizmi rašireni u hrvatskom jeziku te koliko je kontakt između hrvatskog i njemačkog jezika u prošlosti, a i dan-danas bio i ostao veoma intenzivan.

7. Kazalo pojmova

Agramer-Deutsch 6

barbarizam 8

elipsa 10, 33, 39

esekerski njemački 8

Gastarbeiter-Deutsch 6

germanizam 7, 8, 9, 11

integracija 9

jezični kontakt 5

jezično posuđivanje 5, 9

jezik primatelj 5, 7, 8, 9, 11, 33, 38

jezik davatelj 5, 7, 8, 9, 29

metafora 10, 33, 36

model 9, 11, 29

nulta semantička ekstenzija 9, 10, 11

pejorizacija 10, 38

posuđenica 7, 9, 10, 11, 29, 32, 33, 34, 38

prevedenica 8, 9

primarna adaptacija 9, 10, 11

proširenje broja značenja 10, 11, 33

proširenje polja značenja 10, 11, 33, 34

proširenje značenja 9

replika 9, 11, 29, 38

sekundarna adaptacija 9, 10, 33, 38

suženje značenja 9, 10, 29

suženje značenjskog polja 9, 32

suženje broja značenja 29

tuđica 7

usvojenica 7

značenjsko polje 10, 32, 34

8. Abecedarij

abšminkovati 18	froncla. 31	majur 14	špajz 34
ajnpren-juha 26	frtalj 25	mantl 25	špancir 19
akten-tašna 26	fruštuk 15	mašna 21	špancirati 14
beštek 31	futrola 12	mebl-štof 12	šperploča 11
blajh 27	ganc 27	mesingan 12	špic 25
blickrig 22	gaulajter 23	muštikla 29	špigl 17
bremzati 36	gebis 20	nahtkastl 13	šporet 15
bubikopf 24	geler 24	ofinger 32	šprajcer 13
cuker 17	giht 14	partviš 21	štaub-šečer 21
cukreno 36	glancanje 33	plac 34	štikla 39
cušpajz 15	griz-knedla 12	rajsnegla 16	štimati 32
cvancih 18	gurtna 35	ringlšpil 23	štirka 30
dinstati 26	handgranata 18	rostfraj 37	štof 32
eklhaftno 14	harnadla 16	sulc 24	štrafta 21
escajg 28	heklati 224	šerpa 30	štrik 19
falš 31	herclih 22	šilt-kapa 34	štruca 20
feder 22	hercšlog 18	šinobus 20	štrudla 19
fest 30	hofirati 13	šlafrok 27	šulkolega 19
filc 24	hohštapler 38	šlajm 17	Švabo 34
filovati 37	hoklica 15	šlampav 13	tapeciran 20
fin 29	hozntregeri 17	šlamperaj 23	tišler 28
firanga 16	huncut 35	šlapa 39	vajngla 12
firtl 25	kajzer 18	šlah 35	vandrovanje 30
flajš-mašina 26	klafranje 38	šlifer 33	vaservelne 37
flaster 30	klavir-štimer 25	šminka 27	vekerica 16
flaša 19	kragna 23	šmirgl-papir 15	veš 28
fleka 31	krancla 23	šnaps 13	vunderkind 22
flis-papir 28	laufer 36	šnenokle 20	
frajla 29	ligeštul 16	šnicla 22	
fras 36	lojtre 37	šopati 26	

9. Literatura

- Babić, Stjepan. 1990a. Njemačke posuđenice u hrvatskom jeziku. U: *Hrvatska jezikoslovna čitanka*. Str. 214–225. Zagreb: Globus.
- Babić, Stjepan. 1990b. Njemačke prevedenice u hrvatskom ili srpskom jeziku. U: *Hrvatska jezikoslovna čitanke*. Str. 225–230. Zagreb: Globus.
- Babić, Stjepan. 1995. *Hrvatski jučer i danas*, Zagreb: Školske novine.
- Binder, Theo. 2006. *Njemačke posuđenice u hrvatskom govoru Osijeka*. Zagreb: FF press.
- Dragičević, Dragica. 2005. Hrvatski u dodiru s njemačkim jezikom. U: *Hrvatski u dodiru s europskim jezicima*. Ur. Lelija Sočanac. Str. 85-113. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Duden Deutsches Universalwörterbuch*. 2003. Mannheim: Dudenverlag.
- Filipović, Rudolf. 1986. *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: JAZU – Školska knjiga.
- Glovacki-Bernardi, Zrinjka. 1989. *O njemačkim elementima u zagrebačkom govoru i hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Rječnik i društvo.
- Hansen-Kokoruš, Renate – Josip Matešić – Zrinka Pečur-Medinger – Marija Znika. 2005. *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik / Deutsch-Kroatisches Universal Wörterbuch*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Klaić, Bratoljub. 1981. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Piškorec, Velimir. 1991. Germanizmi u govoru Đurđevca. U: *Prožimanje kultura i jezika*. Ur. Marin Andrijašević i Yvonne Vrhovac. Str. 99–109. Zagreb: HDPL.
- Sablić Tomić, Helena. 2010. *Ivana Šojat-Kučić: Unterstadt*. [Kritika.] <http://www.mvinfo.hr/izdvojeno-kritike-opsirnije.php?ppar=3939> [Pregled: ožujak 2011.]
- Simeon, Rikard. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih pojmova*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Štebih-Golub, Barbara. 2010. *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Vrelo

Šojat-Kučić, Ivana. 2009. *Unterstadt*. Zagreb: Fraktura.